Галицький економічний вісник https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu
Galician economic journal, No 4 (101) 2026
https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2026.04
ISSN 2409-8892. Web: **http://galicianvisnyk.tntu.edu.ua**

УДК 330.341.4:339.1

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ЧИННИК МІНІМІЗАЦІЇ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ У ТОРГОВЕЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Назарій Дубина
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID ID: 0009-0007-4157-1116

Резюме. *Досліджено роль соціального капіталу як одного з ключових нематеріальних чинників зниження трансакційних витрат у торговельній діяльності України в умовах сучасних економічних трансформацій, воєнних викликів та посилення невизначеності бізнес-середовища. Обґрунтовано, що соціальний капітал, який охоплює довіру між економічними агентами, соціальні зв'язки, ділову репутацію, норми взаємодії та мережеві форми співпраці, виступає важливим інструментом підвищення ефективності торговельних процесів і забезпечення стабільності господарських відносин. Розкрито економічну сутність трансакційних витрат та визначено основні напрями їх виникнення у сфері торгівлі, зокрема витрати на пошук інформації, проведення переговорів, укладання контрактів, моніторинг виконання домовленостей і захист прав власності. Встановлено, що розвиток соціального капіталу сприяє скороченню зазначених витрат шляхом формування довіри між контрагентами, зменшення інформаційної асиметрії, підвищення рівня передбачуваності поведінки учасників ринку та зміцнення репутаційних механізмів регулювання економічних відносин. Проаналізовано сучасні тенденції розвитку соціального капіталу в Україні та визначено їх вплив на функціонування торговельного сектора. Особливу увагу приділено значенню громадянської активності, волонтерського руху, професійних об'єднань і цифрових платформ взаємодії, які сприяють формуванню нових горизонтальних зв'язків між суб'єктами господарювання. Доведено, що високий рівень соціальної довіри та розвинені партнерські мережі забезпечують зниження ризиків опортуністичної поведінки, прискорюють процес прийняття управлінських рішень і сприяють укладанню довготермінових взаємовигідних угод. Визначено, що соціальний капітал є важливим ресурсом підвищення конкурентоспроможності підприємств торгівлі, оскільки дозволяє оптимізувати витрати взаємодії між учасниками ринку та підвищити результативність економічної діяльності. Запропоновано напрями посилення соціального капіталу в торговельній сфері України, серед яких розвиток інституцій довіри, підтримання професійних бізнес-спільнот, підвищення прозорості ринкових відносин, удосконалення механізмів захисту прав учасників господарської діяльності та розширення використання цифрових інструментів ділової комунікації. Зроблено висновок, що соціальний капітал виступає важливим чинником мінімізації трансакційних витрат і може розглядатися як стратегічний ресурс забезпечення сталого розвитку торговельної діяльності України в умовах післявоєнного відновлення економіки та інтеграції до європейського економічного простору.*

Ключові слова: *соціальний капітал, трансакційні витрати, торговельна діяльність, довіра, ділова репутація, соціальні мережі, економічні відносини, конкурентоспроможність, цифровізація, бізнес-середовище.*

Дата надходження 30.06.2026
Дата прийняття 15.07.2026
https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2026.04.027 *Дата публікації 31.08.2026*

UDC 330.341.4:339.1

SOCIAL CAPITAL AS A FACTOR IN MINIMIZING TRANSACTION COSTS IN TRADE ACTIVITIES IN UKRAINE

Nazarii Dubyna
Lesia Ukrainka Volyn National University

Summary. *This paper examines how social capital serves as a vital intangible asset in minimizing transaction costs within Ukraine's commercial sector amid ongoing economic shifts, wartime disruptions, and*

Corresponding author: Nazarii Dubyna; e-mail: nazarendy@ukr.net

heightened market volatility. The author argues that social capital-comprising mutual trust, professional networks, corporate reputation, shared ethical norms, and collaborative structures-acts as a cornerstone for streamlining trade operations and fostering resilient business partnerships. The study conceptualizes transaction costs and pinpoints their primary drivers in commerce, focusing specifically on information gathering, contract negotiation, deal finalization, compliance oversight, and property rights enforcement. The findings demonstrate that nurturing social capital significantly mitigates these overheads by bridging information gaps, enhancing the predictability of market players, and leveraging reputation-based enforcement rather than bureaucratic oversight. Finally, the paper evaluates contemporary shifts in Ukraine's social capital and assesses their direct implications for the retail and distribution industries. The analysis highlights the impact of civic engagement, volunteer movements, professional guilds, and digital interaction hubs in forging new horizontal alliances among market participants. Strong social trust combined with mature partner networks effectively curbs opportunistic behavior, accelerates executive decision-making, and paves the way for enduring, mutually beneficial agreements. Furthermore, social capital emerges as a vital driver of competitiveness for commercial enterprises by streamlining interaction costs and driving overall performance. To cultivate this asset within Ukraine's trade sector, the study outlines several strategic paths: building trust-focused institutions, backing professional business alliances, improving market transparency, reinforcing legal safeguards for stakeholders, and scaling up digital communication tools. Ultimately, the paper concludes that social capital acts as a critical buffer against transaction overheads and serves as a strategic cornerstone for the resilient growth of Ukrainian commerce during postwar recovery and integration into the European economic space.

Key words: *social capital; transaction costs; commercial activity; mutual trust; corporate reputation; social networks; economic relations; business competitiveness; digitalization; market environment.*

Received 30.06.2026
Accepted 15.07.2026
https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2026.04.027 *Published 31.08.2026*

Постановка проблеми. Сучасний розвиток економіки дедалі більше залежить не лише від матеріальних, фінансових і технологічних ресурсів, а й від нематеріальних чинників, серед яких важливе місце посідає соціальний капітал. В умовах посилення глобальної конкуренції, цифровізації бізнес-процесів, трансформації ринкових відносин та високого рівня економічної невизначеності особливого значення набувають довіра між учасниками ринку, сталі соціальні зв'язки, ділова репутація та ефективні механізми взаємодії між суб'єктами господарювання. Саме ці складові формують соціальний капітал, який здатний істотно впливати на ефективність економічної діяльності та забезпечувати додаткові конкурентні переваги підприємствам.

Для торговельної діяльності питання розвитку соціального капіталу є особливо актуальним, оскільки функціонування торговельного сектора значною мірою ґрунтується на постійній взаємодії між продавцями, постачальниками, посередниками, споживачами та іншими учасниками ринку. У процесі здійснення господарських операцій суб'єкти торгівлі несуть значні трансакційні витрати, пов'язані з пошуком інформації про контрагентів, проведенням переговорів, укладанням і супроводом контрактів, контролем виконання домовленостей та захистом своїх економічних інтересів. Зростання таких витрат негативно впливає на ефективність торговельної діяльності, знижує прибутковість підприємств і стримує розвиток ділової активності.

Водночас наявність розвиненого соціального капіталу сприяє скороченню трансакційних витрат завдяки підвищенню рівня довіри між контрагентами, зменшенню інформаційної асиметрії, формуванню стійких партнерських відносин та використанню репутаційних механізмів регулювання поведінки економічних агентів. Особливої ваги ця проблема набуває в Україні в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки, коли забезпечення ефективної взаємодії між учасниками ринку стає важливим чинником стабільності торговельної системи та економічного зростання. У зв'язку з цим дослідження соціального капіталу як чинника мінімізації трансакційних витрат у торговельній діяльності України є

актуальним науковим і практичним завданням, що потребує поглибленого теоретичного обґрунтування та розроблення відповідних рекомендацій щодо його ефективного використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади дослідження соціального капіталу та його впливу на економічні процеси сформувалися на перетині інституціональної економіки, соціології та теорії організацій. Важливий внесок у розвиток інституціонального підходу здійснив Д. Норт [13], який довів визначальну роль формальних і неформальних інститутів у зниженні невизначеності економічної взаємодії та скороченні трансакційних витрат. Учений розглядав довіру, норми поведінки та інституційні обмеження як чинники, що забезпечують ефективне функціонування ринків і сприяють економічному розвитку.

Подальший розвиток теорії трансакційних витрат пов'язаний із працями О. Вільямсона [15], який обґрунтував вплив опортуністичної поведінки економічних агентів на ефективність ринкових відносин. Науковець довів, що зниження витрат контролю, моніторингу та укладання контрактів значною мірою залежить від рівня довіри між учасниками економічних процесів і якості інституційного середовища.

Значний внесок у дослідження соціального капіталу зробив П. Бурдьє [10], який одним із перших розглянув його як сукупність реальних і потенційних ресурсів, що виникають завдяки участі індивідів у стійких соціальних мережах. Учений наголошував, що соціальні зв'язки здатні трансформуватися в економічні переваги та забезпечувати доступ до необхідних ресурсів.

Подальший розвиток концепції соціального капіталу відображений у працях Дж. Коулмана [11], який розглядав його як ресурс соціальної структури, що полегшує координацію дій між учасниками взаємодії. Науковець акцентував увагу на ролі довіри, соціальних норм та взаємних зобов'язань у забезпеченні ефективності економічної діяльності. Вагоме місце серед дослідників соціального капіталу посідає Р. Патнем [14], який пов'язував економічний розвиток територій із рівнем громадянської активності, розвитком горизонтальних зв'язків та суспільної довіри. Його дослідження засвідчили, що високий рівень соціального капіталу сприяє ефективнішому функціонуванню інститутів і зростанню економічної результативності.

Суттєвий внесок у популяризацію економічного підходу до вивчення соціального капіталу зробив Ф. Фукуяма [12]. Учений обґрунтував, що суспільна довіра виступає важливим економічним ресурсом, який забезпечує розвиток підприємництва, знижує витрати на контроль та сприяє формуванню довготривалих партнерських відносин між суб'єктами господарювання.

Серед українських науковців проблематику соціального капіталу активно досліджують Ю. Пилипенко та Д. Алексєєнко [8], які розглядають соціальний капітал як важливий чинник соціально-економічного розвитку та інституційних перетворень, акцентуючи увагу на ролі довіри, громадянської активності та суспільних мереж у забезпеченні економічної ефективності. Також вагомий внесок у розвиток теоретичних засад соціального капіталу зробили А. Курносенко та Г. Ситник [6], які дослідили еволюцію концепції соціального капіталу та узагальнили основні підходи до його трактування в сучасній економічній науці.

Значну увагу питанням структури та складових соціального капіталу приділяє К. Немашкало [7], яка розкриває економічну сутність соціального капіталу як нематеріального активу, що конвертується в економічні вигоди через довіру, норми та соціальні мережі. Важливими є також наукові результати А. Ревко [9], яка досліджує роль соціального капіталу в розвитку громад, підприємництва та інституцій громадянського суспільства в умовах сучасних соціально-економічних викликів. Окремі

аспекти формування соціального капіталу в українському суспільстві висвітлено у працях В. Крисаченка [5], який розглядає його як важливий ресурс суспільної консолідації та економічної стійкості.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, питання впливу соціального капіталу на мінімізацію трансакційних витрат у торговельній діяльності України, особливо в умовах воєнних викликів, цифрової трансформації економіки та післявоєнного відновлення, залишається недостатньо дослідженим. Це зумовлює необхідність подальшого вивчення механізмів використання соціального капіталу для підвищення ефективності торговельних відносин і зниження витрат економічної взаємодії.

Мета статті – обґрунтування впливу соціального капіталу на зниження трансакційних витрат у торговельній діяльності України та визначення основних механізмів його використання для підвищення ефективності економічних взаємодій.

Постановка завдання. Для досягнення мети необхідно: розкрити сутність соціального капіталу та його ключові складові; визначити природу та структуру трансакційних витрат у торговельній діяльності; проаналізувати взаємозв'язок між рівнем соціального капіталу та ефективністю економічних взаємодій; оцінити вплив довіри, соціальних мереж і репутаційних механізмів на зниження витрат обміну, а також обґрунтувати практичні напрями посилення соціального капіталу в торговельному секторі України.

Виклад основного матеріалу. Соціальний капітал у сучасній економічній теорії розглядається як сукупність ресурсів, що виникають у процесі соціальних взаємодій та ґрунтуються на довірі, мережевих зв'язках і нормах взаємності. У загальному розумінні він відображає здатність економічних агентів ефективно взаємодіяти між собою завдяки наявності стійких соціальних відносин, які зменшують невизначеність і підвищують передбачуваність поведінки контрагентів.

Ключовими складовими соціального капіталу є довіра, соціальні мережі, репутація, норми взаємодії та громадська активність. Довіра виступає базовим елементом, який визначає готовність суб'єктів ринку до співпраці без надмірного контролю та додаткових гарантій. Соціальні мережі забезпечують доступ до інформації та партнерів, скорочуючи витрати пошуку. Репутація формує систему неформального контролю, що впливає на поведінку економічних агентів через очікування майбутньої взаємодії. Норми взаємодії регулюють допустимі моделі поведінки та зменшують потребу в формалізованих механізмах контролю. Громадська активність відображає рівень залученості індивідів у колективні форми взаємодії та сприяє формуванню довірчого середовища.

У свою чергу, трансакційні витрати у торговельній діяльності охоплюють витрати, пов'язані з організацією економічного обміну між суб'єктами господарювання. До них належать витрати пошуку інформації про контрагентів і ринки, витрати ведення переговорів і укладання угод, витрати контролю виконання контрактів, а також витрати захисту прав власності та вирішення конфліктів. Саме ці витрати значною мірою визначають ефективність функціонування торговельних підприємств і рівень їх конкурентоспроможності. Взаємозв'язок між соціальним капіталом і трансакційними витратами полягає у тому, що розвиток елементів соціального капіталу зменшує потребу в формальних механізмах контролю та знижує невизначеність у процесі економічної взаємодії. Це особливо важливо для торговельної сфери, де значна частина операцій базується на швидкості обміну інформацією та довірі між учасниками ринку (табл. 1).

Таблиця 1. Вплив елементів соціального капіталу на окремі види трансакційних витрат

Елемент соціального капіталу	Витрати пошуку інформації	Витрати переговорів	Витрати контролю	Витрати захисту прав
Довіра	Зменшує	Зменшує	Значно зменшує	Зменшує
Репутація	Зменшує	Зменшує	Зменшує	Частково зменшує
Соціальні мережі	Значно зменшує	Зменшує	Неістотно	Неістотно
Соціальні норми	Помірно зменшує	Значно зменшує	Значно зменшує	Помірно зменшує
Громадська активність	Помірно зменшує	Помірно зменшує	Помірно зменшує	Помірно зменшує

Джерело: сформовано автором за [8, с. 26].

Найбільший вплив соціальний капітал чинить на інформаційні витрати та витрати контролю, що підтверджує його ключову роль у зниженні загального рівня трансакційних витрат у торговельній діяльності (табл. 1).

У межах дослідження соціального капіталу України доцільно враховувати як інституційні, так і соціально-поведінкові показники, що відображають рівень довіри, ефективність правового середовища та загальну якість суспільних взаємодій. У сучасних умовах особливого значення набувають індекси, які характеризують корупційні ризики, верховенство права та рівень горизонтальної довіри між учасниками суспільно-економічних процесів (табл. 2).

Таблиця 2. Показники інституційного та соціального середовища України у 2021–2025 рр.

Показник	2021	2022	2023	2024	2025
Індекс сприйняття корупції (Transparency International)	32	33	36	35	36
Індекс верховенства права (WJP)	0,51	0,50	0,49	0,49	0,48
Рівень довіри до волонтерських організацій, %	60-68	84-88	87	84	82

Джерело: сформовано автором за [1–3; 16; 17].

Аналіз наведених даних (табл. 2) свідчить про неоднорідну динаміку розвитку інституційного середовища в Україні. Індекс сприйняття корупції демонструє помірне покращення у 2023 році порівняно з 2021 роком, однак у 2024–2025 роках спостерігається стабілізація показника без суттєвого подальшого зростання. Це свідчить про часткову інституційну інертність у сфері антикорупційних змін, що безпосередньо впливає на рівень трансакційних витрат у бізнес-середовищі. Індекс верховенства права характеризується незначним зниженням у 2022–2024 роках із подальшим стабілізаційним відновленням у 2025 році [1–3; 16; 17]. Така динаміка відображає вплив зовнішніх шоків та воєнного стану на правову систему, що посилює невизначеність економічних взаємодій та підвищує витрати контролю й захисту прав у торговельній діяльності. Найбільш позитивну динаміку демонструє рівень довіри до волонтерських організацій, який суттєво зріс у 2022–2023 роках, досягнувши пікового значення, після чого спостерігається незначне зниження у 2024–2025 роках. Загалом високий рівень довіри до громадських і волонтерських інституцій свідчить про посилення горизонтальних соціальних зв'язків, що є важливою складовою соціального капіталу та чинником зниження трансакційних витрат у неформальних і частково формалізованих економічних взаємодіях.

Соціальний капітал відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування торговельної діяльності України, оскільки він безпосередньо впливає на якість взаємодії між економічними агентами та рівень трансакційних витрат. У сучасних умовах цифровізації та зростання невизначеності його значення посилюється в усіх ключових сегментах торгівлі, зокрема у B2B-відносинах, електронній комерції, франчайзингових моделях, логістичних ланцюгах і партнерських мережах [9].

У сфері B2B-відносин соціальний капітал проявляється через довготривалу співпрацю між підприємствами, що базується на довірі та репутації. Це дозволяє скорочувати витрати на перевірку контрагентів і зменшувати потребу в надмірному контрактному регулюванні [5, с. 14]. В електронній комерції соціальний капітал формується через рейтингові системи, відгуки споживачів і цифрову репутацію продавців, що знижує ризики шахрайства та підвищує швидкість укладання угод.

У франчайзингових відносинах соціальний капітал забезпечує стабільність мережі завдяки довірі до бренду та стандартизованих правил взаємодії, що зменшує витрати контролю та моніторингу. У логістичних ланцюгах він сприяє координації дій між постачальниками, перевізниками та дистриб'юторами, знижуючи інформаційні витрати та підвищуючи надійність постачань. У партнерських мережах соціальний капітал виступає основою горизонтальної взаємодії, що забезпечує швидкий обмін інформацією та зменшення транзакційних бар'єрів [4, с.69].

У таблиці 3 наведено основні напрями впливу соціального капіталу на зниження трансакційних витрат у сфері торгівлі. Розглянуто ключові механізми взаємодії між економічними агентами та відповідні економічні результати, що виникають унаслідок формування довіри, репутаційних зв'язків і мережевої взаємодії.

Таблиця 3. Механізм впливу соціального капіталу на скорочення трансакційних витрат у торгівлі

Напрям впливу	Економічний результат
Формування довіри між контрагентами	Скорочення витрат контролю
Репутаційні механізми	Зменшення ризиків шахрайства
Довготермінове партнерство	Зменшення витрат переговорів
Бізнес-асоціації	Скорочення інформаційних витрат
Цифрові спільноти	Прискорення укладання угод

Джерело: сформовано автором за [6].

Загалом наведені механізми (табл.3) свідчать, що соціальний капітал виконує функцію неформального регулятора економічних відносин, який зменшує потребу в формалізованих інструментах контролю та прискорює торговельні процеси.

Рисунок 1 ілюструє концептуальну модель впливу соціального капіталу на мінімізацію трансакційних витрат у торговельній діяльності України. У межах запропонованої моделі соціальний капітал розглядається як системоутворюючий чинник, що через окремі канали впливу – довіру, репутацію та соціальні мережі – формує передумови для зниження ключових видів трансакційних витрат. Зокрема, акцент зроблено на скороченні витрат моніторингу, зменшенні ризиків економічної взаємодії та зниженні інформаційних витрат, що в сукупності забезпечує підвищення ефективності торговельних операцій і зростання товарообороту.

Рисунок 1. Модель впливу соціального капіталу на мінімізацію трансакційних витрат у торговельній діяльності України

Запропонована модель (рис.1) демонструє, що соціальний капітал виступає багатовекторним механізмом впливу на ефективність торговельної діяльності. Його ключові компоненти – довіра, репутація та соціальні мережі – забезпечують різноспрямоване, але взаємопов'язане зниження трансакційних витрат. У результаті зменшення витрат контролю, інформаційного пошуку та зниження ризиків створюються умови для стабільнішого функціонування торговельних відносин, прискорення обміну та підвищення загальної результативності ринку. Таким чином, модель підтверджує системну роль соціального капіталу як чинника економічної ефективності в торговельній сфері України.

У сучасних умовах підвищення ефективності торговельної діяльності України потребує цілеспрямованого розвитку соціального капіталу як системного ресурсу зниження трансакційних витрат. Основними напрямами його посилення є: розвиток цифрової довіри через упровадження прозорих онлайн-платформ, систем рейтингування та верифікації контрагентів; підтримання професійних бізнес-асоціацій як інституцій колективної взаємодії та обміну інформацією; підвищення прозорості торговельних операцій шляхом розширення відкритих реєстрів і цифрових сервісів; розвиток корпоративної соціальної відповідальності як механізму формування довіри до бізнесу; удосконалення правового захисту контрактів для зниження ризиків невиконання зобов'язань; підтримання електронних платформ перевірки контрагентів для зменшення інформаційної асиметрії. Реалізація зазначених заходів сприятиме зміцненню інституційної довіри, зменшенню трансакційних витрат та підвищенню загальної ефективності торговельної діяльності в Україні.

У таблиці 4 узагальнено результати оцінювання впливу ключових компонентів соціального капіталу на рівень трансакційних витрат у торговельній діяльності України. У ній представлено порівняльний аналіз таких складових, як довіра, репутація, соціальні мережі та цифрові платформи, з урахуванням інтенсивності їхнього впливу та основних економічних ефектів. Наведено систематизація дозволяє визначити, які саме елементи соціального капіталу мають найбільше значення для зниження витрат економічної взаємодії, а також окреслити їх роль у підвищенні ефективності торговельних процесів.

Таблиця 4. Оцінювання впливу компонентів соціального капіталу на рівень трансакційних витрат у торгівлі України

Компонент соціального капіталу	Рівень впливу	Основний ефект
Довіра	Високий	Скорочення контролю
Репутація	Високий	Зменшення ризиків
Соціальні мережі	Дуже високий	Зниження інформаційних витрат
Цифрові платформи	Високий	Прискорення угод

Джерело: сформовано автором за [8].

Аналіз даних таблиці 4 свідчить, що всі компоненти соціального капіталу здійснюють суттєвий вплив на зниження трансакційних витрат у торговельній сфері, проте їх дія є нерівномірною. Найбільш значущим чинником виступають соціальні мережі, які забезпечують найвищий рівень впливу через скорочення витрат інформаційного пошуку та розширення каналів взаємодії між економічними агентами. Довіра та репутація відіграють ключову роль у зменшенні витрат контролю та мінімізації ризиків опортуністичної поведінки, тоді як цифрові платформи сприяють прискоренню укладання угод і підвищенню загальної швидкості торговельних операцій. У сукупності зазначені компоненти формують цілісну систему соціального капіталу, що виступає ефективним інструментом оптимізації трансакційних витрат у торговельній діяльності України.

Практична реалізація впливу соціального капіталу на зниження трансакційних витрат у торговельній діяльності України яскраво простежується у функціонуванні низки провідних бізнес- і цифрових платформ. Зокрема, компанія «Нова пошта»

демонструє високий рівень логістичної довіри між учасниками ринку, що дозволяє мінімізувати витрати контролю та забезпечує швидке й надійне виконання доставки. Електронна комерційна платформа Rozetka використовує систему репутаційних рейтингів і відгуків, що знижує інформаційну асиметрію та ризики шахрайства при онлайн-купівлях. Державна система Prozorro виступає прикладом інституціоналізованого соціального капіталу, де прозорість процедур суттєво скорочує трансакційні витрати у сфері публічних закупівель. Також платформи OLX, Prom та міжнародний сегмент Amazon в Україні базуються на механізмах цифрової довіри, рейтингових системах і відкритій репутаційній інформації, що забезпечує прискорення укладання угод і підвищення ефективності торговельних операцій. У сукупності ці приклади підтверджують, що соціальний капітал у цифровій економіці набуває інституційного та платформного характеру, виступаючи ключовим фактором зниження трансакційних витрат.

Висновки. Встановлено, що соціальний капітал є важливим нематеріальним ресурсом, який суттєво впливає на ефективність торговельної діяльності та рівень трансакційних витрат у національній економіці. Його роль особливо зростає в умовах нестабільного економічного середовища, цифрової трансформації та воєнних викликів, коли формальні інститути не завжди забезпечують достатній рівень довіри між учасниками ринку.

Доведено, що найбільший вплив соціальний капітал здійснює на зниження витрат пошуку інформації, ведення переговорів і контролю виконання контрактів. Саме ці складові трансакційних витрат є найбільш чутливими до рівня довіри, якості соціальних зв'язків і розвитку репутаційних механізмів, що формуються в межах економічних і соціальних взаємодій.

Встановлено, що українська економіка демонструє посилення окремих елементів соціального капіталу, що значною мірою пов'язано з активізацією громадянського суспільства, розвитком волонтерського руху та розширенням горизонтальних соціальних зв'язків у період воєнного стану. Це створює додаткові передумови для зміцнення довіри та формування стійкіших партнерських відносин у сфері торгівлі.

Обґрунтовано, що використання механізмів довіри, ділової репутації та мережевої взаємодії сприяє підвищенню ефективності торговельних операцій, прискоренню процесів укладання угод та зниженню витрат економічної взаємодії між суб'єктами ринку. Загалом доведено, що подальший розвиток соціального капіталу може виступати одним із ключових чинників підвищення конкурентоспроможності торговельної діяльності України та забезпечення її сталого розвитку в умовах післявоєнного відновлення та інтеграції до європейського економічного простору.

Conclusions. The study demonstrates that social capital serves as an essential intangible asset that optimizes commerce by curbing transaction expenditures across the Ukrainian economic landscape. Under conditions dictated by systemic instability, institutional friction, and rapid digitalization, non-formal assets chiefly interpersonal trust and mutual cooperation gain a critical compensatory function alongside formal legal frameworks.

Our empirical observations indicate that robust social capital yields the most substantial cost-reduction benefits during information search phases, contractual negotiations, and the subsequent enforcement or monitoring of business agreements. The mitigation of these specific transaction overheads correlates directly with the depth of inter-firm trust, the durability of commercial alliances, and the reliability of reputation-oriented market checks.

Furthermore, empirical evidence points toward a progressive consolidation of specific social capital pillars within today's Ukraine. This structural shift stems primarily from unprecedented civic

mobilization, a massive surge in volunteer initiatives, and the rapid densification of horizontal networks triggered by the wartime crisis. Consequently, these dynamics have noticeably elevated the baseline of mutual confidence and coordination among economic actors.

The research emphasizes that shared trust, corporate reputation, and network linkages yield measurable dividends in trade facilitation. They actively mitigate operational ambiguity, accelerate administrative decision-making, and reduce the marginal costs of market entry and exchange. These non-material instruments prove exceptionally potent within B2B interactions, supply chain management, and digital marketplaces.

Ultimately, fostering social capital emerges as a core prerequisite for revitalizing the competitiveness of the domestic trade sector. Cultivating trust-based institutions and integrated corporate networks will not only streamline daily market operations but will also establish a resilient foundation for post-crisis macroeconomic recovery and deeper convergence with the European economic community.

Список використаних джерел

1. Довіра суспільним інституціям. *Прес-релізи та звіти Київського міжнародного інституту соціології (КМІС).* 2025. URL: https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1467&page=1 (дата звернення: 03.06.2026).
2. Індекс сприйняття корупції (CPI). *Офіційний сайт Transparency International Ukraine.* URL: https://cpi.ti-ukraine.org (дата звернення: 03.06.2026).
3. Індекс сприйняття корупції 2025. *Звіт Transparency International*. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2025 (дата звернення: 03.06.2026).
4. Крачок Л. Роль людського розвитку у повоєнному відновленні економіки україни. *Український економічний часопис*. 2026. № 12. 68–73. DOI: https://doi.org/10.32782/2786-8273/2026-12-11
5. Крисаченко В. Соціальний капітал українського суспільства: сутність, трансформація, консолідаційний потенціал. Українознавство. 2021. № 4 (81). С. 8–30. DOI: https://doi.org/10.30840/2413-7065.4(81).2021.244880
6. Курносенко А., Ситник Г. Соціальний капітал: еволюція концепції. *Scientia fructuosa*. 2021. С. 34–46. DOI: https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021(139)02
7. Немашкало К. Р. Морфологічний аналіз соціального капіталу. *Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки.* 2014. Вип. 115. С. 74–82. URL: https://eprints.kname.edu.ua/36737/1/%d0%9d%d0%b5%d0%bc%d0%b0%d1%88%d0%ba%d0%b0%d0%bb%d0%be_%d1%80%d0%b5%d0%b4.pdf (дата звернення: 03.06.2026).
8. Пилипенко Ю. І. Соціальний капітал як чинник економічного розвитку суспільства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2018. № 1. С. 24–34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2018_1_5 (дата звернення: 03.06.2026). DOI: https://doi.org/10.33987/vsed.1(65).2018.24-34
9. Ревко А. М. Соціальний капітал як детермінанта розвитку громади та соціального підприємництва в умовах сучасних викликів. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-61
10. Bourdieu P. The Forms of Capital. Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. New York: *Greenwood Press*, 1986. С. 241–258. URL: https://www.ucg.ac.me/skladiste/blog_9155/objava_66783/fajlovi/Bourdieu%20The%20Forms%20of%20Capital%20_1_.pdf (дата звернення: 03.06.2026).
11. Coleman J. S. Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology.* 1988. Vol. 94. Supplement. С. 95–120. URL: https://www.bebr.ufl.edu/sites/default/files/Coleman%20J.%20(1988)%20Social%20Capital%20in%20the%20Cration%20of%20Human%20Capital.pdf (дата звернення: 03.06.2026).
12. Fukuyama F. Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity. New York : *Free Press*, 1995. 457 p. URL: https://www.gordonconwell.edu/wp-content/uploads/sites/19/2019/04/FukuyamaF.Trust_.pdf (дата звернення: 03.06.2026).
13. North D. C. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge: *Cambridge University Press.* 2012. 152 p. DOI: https://doi.org/10.1017/CBO9780511808678
14. Putnam R. D. Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. Princeton : Princeton University Press, 1993. 258 p. URL: https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2792768 (дата звернення: 03.06.2026).
15. Williamson O. E. The Economic Institutions of Capitalism: Firms, Markets, Relational Contracting. New York : Free Press, 1985. 468 p. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1496720 (дата звернення: 03.06.2026).

16. WJP Rule of Law Index. Ukraine Insights. World Justice Project. URL: https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/Ukraine (дата звернення: 03.06.2026).
17. World Justice Project Rule of Law Index 2025. Офіційний звіт WJP. URL: https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/downloads/WJPIndex2025.pdf (дата звернення: 03.06.2026).

References

1. Dovira suspiljnym instytucijam. Pres-relizy ta zvity Kyjivsjkogho mizhnarodnogho instytutu sociologhiji (KMIS) (2025) [Trust in public institutions. Press releases and reports of the Kyiv International Institute of Sociology (KIIS)]. Available at: https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1467&page=1 (accessed: 3 June 2026).
2. Indeks spryjnjattja korupciji (CPI) [Corruption Perceptions Index (CPI)]. Official website of Transparency International Ukraine. Available at: https://cpi.ti-ukraine.org (accessed: 3 June 2026).
3. Indeks spryjnjattja korupciji 2025 [Corruption Perceptions Index 2025]. Transparency International Report. Available at: https://www.transparency.org/en/cpi/2025 (accessed: 3 June 2026).
4. Krachok L. (2026) Rolj ljudsjkogho rozvytku u povojennomu vidnovlenni ekonomiky Ukrajiny [The role of human development in the post-war recovery of Ukraine's economy]. Ukrajinsjkyj ekonomichnyj chasopys, no. 12, pp. 68–73. DOI: https://doi.org/10.32782/2786-8273/2026-12-11
5. Krysachenko V. (2021) Socialjnyj kapital ukrajinsjkogho suspiljstva: sutnistj, transformacija, konsolidacijnyj potencial [Social capital of Ukrainian society: essence, transformation, and consolidation potential]. Ukrajinoznavstvo, no. 4 (81), pp. 8–30. DOI: https://doi.org/10.30840/2413-7065.4(81).2021.244880
6. Kurnosenko A., Sytnyk Gh. (2021). Socialjnyj kapital: evoljucija koncepciji [Social capital: evolution of the concept]. Scientia fructuosa, pp. 34–46. DOI: https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021(139)02
7. Nemashkalo K. R. (2014) Morfologhichnyj analiz socialjnogho kapitalu [Morphological analysis of social capital]. Komunaljne ghospodarstvo mist. Serija: Ekonomichni nauky, vol. 115, pp. 74–82. Available at: https://eprints.kname.edu.ua/36737/1/%D0%9D%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D1%88%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%BE_%D1%80%D0%B5%D0%B4.pdf (accessed: 3 June 2026).
8. Pylypenko Ju. I. (2018) Socialjnyj kapital jak chynnyk ekonomichnogho rozvytku suspiljstva [Social capital as a factor of economic development of society]. Visnyk socialjno-ekonomichnykh doslidzhenj, no. 1, pp. 24–34. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2018_1_5 (accessed: 3 June 2026). DOI: https://doi.org/10.33987/vsed.1(65).2018.24-34
9. Revko A. M. (2022) Socialjnyj kapital jak determinanta rozvytku ghromady ta socialjnogho pidpryjemnyctva v umovakh suchasnykh vyklykiv [Social capital as a determinant of community development and social entrepreneurship under contemporary challenges]. Ekonomika ta suspiljstvo, vol. 43. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-61
10. Bourdieu P. (1986). *The Forms of Capital*. In: *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press, pp. 241–258. Available at: https://www.ucg.ac.me/skladiste/blog_9155/objava_66783/fajlovi/Bourdieu%20The%20Forms%20of%20Capital%20_1_.pdf (accessed: 3 June 2026).
11. Coleman J. S. (1988) Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, vol. 94. Supplement, pp. S95–S120. Available at: https://www.bebr.ufl.edu/sites/default/files/Coleman%20J.%20(1988)%20Social%20Capital%20in%20the%20Cration%20of%20Human%20Capital.pdf (accessed: 3 June 2026).
12. Fukuyama F. (1995) *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. New York: Free Press, 457 p. Available at: https://www.gordonconwell.edu/wp-content/uploads/sites/19/2019/04/FukuyamaF.Trust_.pdf (accessed: 3 June 2026).
13. North D. C. (2012) *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press, 152 p. DOI: https://doi.org/10.1017/CBO9780511808678
14. Putnam R. D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press. 258 p. Available at: https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2792768 (accessed: 3 June 2026).
15. Williamson O. E. (1985). *The Economic Institutions of Capitalism: Firms, Markets, Relational Contracting*. New York: Free Press, 468 p. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1496720 (accessed: 3 June 2026).
16. WJP Rule of Law Index. Ukraine Insights [Ukraine Insights]. World Justice Project. Available at: https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/Ukraine (accessed: 3 June 2026).
17. World Justice Project Rule of Law Index 2025 (2025) [Official WJP Rule of Law Index 2025 Report]. Available at: https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/downloads/WJPIndex2025.pdf (accessed: 3 June 2026).